

nagyobb, tüzelőberendezéssel is ellátott földbe mélyített ház került elő, ezenkívül néhány épülethez nem tartozó kemencét is ebbe a korszakba tartozónak sorolhatunk. A pihenőhelyek É-i, ÉK-i részein feltártunk egy párhuzamosan futó, ÉNy-DK-i irányú hármasszoros árokrendszert, melyet a telep É-i határának tarthatunk. Déli irányban nem tudtuk a telepet lehatárolni. A leletanyag ebből a korszakból nagyon reprezentatív és jól illeszkedik az M6 autópálya eddigi munkálatai során előkerült hasonló lelőhelyeken találtak sorába. Nagy számban kerültek elő terra sigillata utánzatok, pannóniai szürke kerámia, S-profilú edényperemek, márványos festésű töredékek. Külön figyelmet érdemel a fémanyag. Az olló, borotva, vaskések, pénzek, hólyagos lábperec töredéke stb. sorában külön említést érdemel egy unikális ezüstözött bronzmedál.

A késő középkori objektumok a lelőhely É-i, ÉK-i részén helyezkedtek el. Ide sorolhatók a záportározó területén előkerült kutak, ill. a pihenőhely K-i részén feltárt kemencebokor, a mellette talált kisebb földbe mélyített épület és a két feltárt nagyobb méretű, többszortatú, fejlett tüzelőberendezéssel ellátott, földbe mélyített, de felmenő fallal is rendelkező, feltehetőleg „fachwerk”-es falszerkezetű épület. A leletanyagban a kisszámú kerámiatöredék mellett gazdag vas és bronz fémanyag található. Ezek sorából kiemelkedik az egyik kútban talált ágyúgolyó és a kisebb földbe mélyített épületben talált vaseszközlet, melybe egy kampós végű lánc, egy csoroszlya, kerékvasalások tartoznak, ami alapján az épületben egy ekét tárolhattak. A 19. sz. ház bontása során az egyik tüzelőhely falalapozásából egy pénz került elő.

A leletanyag a Magyar Tudományos Akadémia Régészeti Intézetében történő elsődleges feldolgozás után a Magyar Nemzeti Múzeumba kerül végleges elhelyezésre. A geodéziai felmérést a Meridián Kft. végezte.

SZARKA JÓZSEF

163. Dunaszentgyörgy határa

(Tolna megye) R, B, N, A, Á, Kö

Faluhely 1. (KÖH 74613): Dunaszentgyörgy közigazgatási határának DK-i csücskében, a valamikori vízfolyásból csatornává alakított mai Solymos-ér U-alakú kanyarjában a környező területből 2–3 m-rel kiemelkedő K-Ny irányú, az É-i felén meredeken eső, míg a D-i részén lankásabb dombháton középkori falu felszíni nyomait találtuk még 2006 tavaszán. Azóta a rendszeres bejárás eredményeként pontosabb képet festhetünk a mintegy 120×50 m nagyságú lelőhelyről. Szinte a falu teljes területén, de elsősorban az É-i és Ny-i felében sok, az Árpád-kort képviselő cserépbogrács- és fazéktöredék került elő. A változatos intenzitásban előforduló jelentős mennyiségű középkori kerámiát kályhaszemek, fazekak, fedők töredékei képviselik. Templomra utalnak a lelőhely legmagasabb részén megfigyelhető mészkő- és habarcsos tégladarabok, továbbá egy, a templom ablaküvegéből származó nagyobb ólomdarab, ill. a kb. 40 cm-es szoknyaátmérőjű harangból származó bronz-töredék.

A lelőhely elhelyezkedéséből (a Solymos-ér szeglete) és a leletanyagból következtethető, hogy a forrásokból ismert Berekszeg nevű településsel lehet azonos.

Felső-rét 1. (KÖH 74763): A községtől K-re fekvő Felső-rét nevű határrész D-i felében, a Solymos-ér felé lejtő, Ny-i, magasabb dombháton egy kb. 30×30 m-es területen az alig ülepedett szántásban kisebb telepre utaló, kevés jellegű őskori (durvább népvándorlás kori?) és világosszürke avar kerámiát gyűjtöttünk.

Felső-rét 2. (KÖH 74765): A dűlő D-i részén, a Csámpai-pataktól K-re, a csatorna és a faluból kijövő, DNy-ÉK-i út háromszögében, egy megközelítőleg 50×50 m-es területen jellegű őskori kerámiát találtunk.

M6 RM-12 (KÖH 59614): Az M6 autópálya építését megelőző ásatás során a 120+900 és 121+650 km-szelvények között a főpályán és egy záportározó területén mintegy 42 700 m²-t tártunk fel. A talált 217 objektum jelentős részét kitevő szabálytalan alaprajzú, közepes méretű, sekélyebb gödrökből alig-alig került elő lelet, míg a tízegynéhány darab, több száz négyzetméter alapterületű, szabálytalan alakú mélyebb (anyaggyerő) gödrökből említésre méltó, az ovális alakú kisebb tároló(?) gödrökből pedig jelentős mennyiségű kerámia látott napvilágot. Ezek alapján a lelőhely nagy része őskori: a rézkor és a bronzkor idejére datálható. Szintén őskori a D-i területen feltárt két kút is. A feltárás É-i harmadában viszont egymást keresztező két széles árokra bukkanunk, amelyekben némi avar korú kerámiát találtunk. A feltárás D-i határán egy, az autópálya nyomvonalát alatt D-i irányban folytatódó, ismeretlen korú, szélesebb árkot bontottunk ki.

M6 RM-15 (KÖH 59875): Az előző útszakasz É-i felével párhuzamosan futó szervízút nyomvonalában a 2009 tavaszán végzett feltárás során 4200 m²-en 26, jórészt őskori (rézkori) objektum került elő. Két tárológödör mellett ezek főleg szabálytalan alakú, sekélyebb anyaggyerők(?). A lelőhely középső harmadában, ill. az É-i végében lévő szélesebb árokszakaszokból lelet ugyan nem került elő, de alakjuk, irányuk miatt nagy valószínűséggel az RM-12 lelőhely párhuzamos szakaszán kibontott (avar kori) árkok folytatásai.

Munkatársak: Künsztler Tamás, Necze Gábor, Ulrich Beáta, Ürmös Melinda.

CZÖVEK ATTILA

164. Dunaújváros, Vetus Salina 6. burgus (KÖH 62588)

(Fejér megye) Rő

Régészeti hatástanulmány készítéséhez kapcsolódóan 2009 márciusában állapotfelmérő bejárást tartottam a Visy Zsolt által a Dunaújváros-Pentele városrész ÉNy-i részén légi felvételtől azonosított kettős árokkal rendelkező római kori őrtorony területén. A bejárás célja a lelőhely kiterjedésének pontosítása és állapotának meghatározása volt. Leletet nem gyűjtöttem. A régészeti lelőhely, a jelenlegi Somogyi, Búzavirág és Berán

utcák által közrefogott terület, mára szinte teljesen beépítésre került. A kialakult állapotból valószínűsíthető, hogy korábbi építkezések során végzett földmunkákkal jelentősen bolygathatták a régészeti lelőhelyet. Ezekhez a munkákhoz kapcsolódó régészeti tevékenység nem történt, ezért a lelőhely állapotára és a bolygatás mértékére vonatkozóan nincs adatunk. A terület beépítettsége miatt a felszíni lelőhely-lokalizáció lehetősége erősen korlátozott, vagyis a lelőhely kiterjedése és állapota kizárólag helyszíni bejárással nem határozható meg.

TANKÓ KÁROLY

165. Dusnok, Szúnyogosi-dűlő (KÖH 43591)

(Bács-Kiskun megye) Sza

Az M9 gyorsforgalmi autópályát építését megelőzően 2008. november 4. és 2009. szeptember 25. között végeztük az előzetes terepbejárások során ismertté vált késő szarmata kori (egy-egy objektumcsoportok esetében a hunkorba is átnyúló) település (M9/2 lh.) feltárását.

Az 51. sz. autópályát dusnoki körforgalmától K-re elterülő települést 37 942 m²-en kutathattuk, mintegy 3000 objektumot találtunk. A nyomvonalra húzódó településrészlet K-i végén, egy keskeny árokkal elválasztva attól, napvilágra került a temető egy részlete is, benne körárkos és körárok nélküli(?) sírokkal, melyek többsége rabolt volt.

A település igen intenzív objektumsűrűséggel jelentkezett a területen, főként a középtájon kiemelkedő domborulat tetején és oldalain. A temető előtt, valamint a Ny-i szélen megritkult kissé. Az objektumelőfordulás intenzitását az adta, hogy a település viszonylag hosszú ideig volt lakott, amire a többfázisú telep objektumainak sűrű szuperpozíciói is utaltak.

A telep számos változatos megjelenésű objektumát ismertük meg. Ritka jelenségnek számított az egész nyomvonalon átívelő, nagyjából ÉK–DNy irányú paliszád, melynek árka helyenként elérte a 3 m-es szélességet is, mélysége pedig 1,5 m körül mozgott. Kelet felől cölöplyukak szoros egymás melletti sora kíséerte, megszakítatlanul, Ny-i oldalán pedig egy agyaggyerő területén igen mély, magukban egykor minden bizonnyal masszív cölöpöknek helyet adó cölöphelyek alkottak bizonyos rendet. Fából épült őrtorony rekonstruálása talán messzemenő következtetés lenne, az azonban biztos, hogy erős cölöpfallal és árkos-földhalmos védőrendszerrel vették körbe településüket, vagy annak egy részét. A paliszád is metszett egy-két kopolyát (tehát állattartásra már korábban is használták e területrészt), de később – jelezve a telep folyamatos kiterjedésének irányát – jóval több tárológödör és kút rétegezte felül a védműrendszert.

A megkutatót teleprészleten 23 félig földbe mélyített épületet tártunk fel, további 9 objektum épületként való interpretálása ilyen-olyan okok miatt bizonytalan. A talajművelés okozta erózió nagymértékben érintette

ezeket a telepjelenségeket: egyes esetekben csak mintegy 20 cm-rel mélyültek az amúgy is csak 20–25 cm vastagságú szántott-bolygatott réteg alá, az agyagos altalajba. Többségükben téglalap alaprajzúak voltak és a sátozott egykor tartó egyetlen cölöphely közepén helyezkedett el. Felmenő falakra a sok áglyenyomatos patics utalt. Két-három esetben a hosszabb tengely mentén három cölöphely mélyült a padlószint alá, vagyis ágasfás-szelemenetes tetőzetű épületeket is építettek a falu lakói. Az épületek közül öt tartalmazott nagy mennyiségű karólyukat, melyeket szövőszék vagy más berendezési tárgy lábainak a lenyomataiként szokás értelmezni. A szövőszék helyszíneként való értelmezéshez járulhat hozzá az a tény is, hogy ezekben a házakban több orsógombot és orsókarikát is találtunk, míg a karólyukmentes házakban ritkábban bukkantunk ilyen lelettípusra. A házak többségének padlója nem volt tapasztott, ez inkább a terület nyugatibb részén elhelyezkedő házaknál volt megfigyelhető, mivel itt az altalaj agyagosból homokossá változott. Tüzelőberendezéssel az épületek döntő többsége nem rendelkezett. Egyetlen házban találtunk kemencét, ill. három épületben szabad tűzhelyre utaló nyomokat. Több épület tartalmazott viszont kerámiasalakot, s ezen épületek mellett kivétel nélkül mindenütt fellelhetők voltak a nagy kiterjedésű agyaggyerő gödrök, valamint kissé távolabb a vízgyűjtő gödrök, kopolyák is. Külön kerámiaégetésre szolgáló kemencét a teleprészlet nem rejtett, egyes házak közelében viszont megtaláltuk a külső kemencét: faluk 10–25 cm magasságig maradt meg, fenekük vastagon letapasztott volt, a tapasztás alatt kerámiaakasztás szolgálta az egyenletes hőmegtartást. Egy esetben lapos köveket is raktak a kerámiaacserpek közé. A kemence száját nagyobb kővel fedték le. A kemence előtt földbe mélyítve négyzetes, ill. ovális munkagödör helyezkedett el, sarkában hamusgödörrel.

A házak közelében számtalan élelem- és hulladéktároló vermet tártunk fel. Ezek sűrű szuperpozícióban álltak egymással. Leletanyaguk bőséges volt, főként kerámiaedényekből és állatcsontokból állt, de némi fémananyag is kikerült belőlük. Az egyik gödör izgalmas jelenséget, egy edénydepót rejtett. Egykor gondos kezek helyezték el ide konyhafelszerelésük egy részét, egy 10 agyagedényből álló készletet. Szerepelt az együttesben öt fazék, két tálka egymásba helyezve, egy korsó, ill. két fedő.

Az épületektől távolabb egy csoportban, ill. magányosan is, füstölők helyezkedtek el. Megtaláltuk mellettük a tetőzetre utaló cölöpnymokat, melyek alapján az esetek egy részében féltetes megoldású fedést rekonstruáltunk. Nyilván tűzveszélyességi indokok alapján helyezték el őket a gyúlékony házaktól kicsit messzebb. A teleprészleten összesen nyolc füstölőkomplexumot tártunk fel, de ezek némelyike több részből állt, s használatuk hosszabb idejűnek látszott. Úgy tűnt, az igényeknek megfelelően mindig újabb és újabb füstölőtérrel vagy munkagödörrel bővítették az együttest. A körülöttük lévő gödrökben halszállakat, ill. egy rákollót is találtunk, így erősen feltételezhető, hogy egyéb húsok,